

פרשת
בהר בחוקותי

זמני כניסת ויציאת השבת

ירושלים	18:5	20:16
בני ברק	19:17	20:19
ציריך	20:00	22:05
וינה	20:22	21:52
אנטוורפן	20:20	22:52
פריז	21:08	22:39
לונדון	20:43	21:59

דבר הישיבה

עמל התורה בישיבת מיר בפולין

כיצד היה נראה עמל התורה שהתחולל בצורה מופלגת בהיכל הישיבה שבעיריית מיר, סיפר על כך לימים תלמיד הישיבה הגאון **רבי שאול קרביץ** זצ"ל, אשר המחיש בדבריו איך היה אפשר להרגיש "שתהיו עמלים בתורה" באופן מיוחד:

"באולם הישיבה היה שולחן שעליו היו מונחים מעט ספרים, בעיקר ספרי ראשונים: רשב"א, רמב"ן, ריטב"א ואחרים, ומעט ספרי אחרונים: קצות החושן, אבני מילואים ורבי עקיבא איגר בגלל מיעוט הספרים, היה אחד שואל קושיא והקושיא היתה מתחילה להסתובב בין בני הישיבה. היכל הישיבה החל ללהוט, האולם כולו נעשה כמרחק. מיטב המוחות החלו להתייגע כדי להבין מה רוצה הרשב"א? וכיצד ניתן ליישוב, לא היו מוותרים. השאלה הסתובבה בכל הישיבה.

מה הוא רוצה? למה כוונתו? כבשן של ממש. היה אפשר לרגיש מה הכוונה "שתהיו עמלים בתורה"... כך כשהרשב"א היה מוקשה. וכאשר הרשב"א היה לכאורה ברוך, נהיר וקל להבנה! גם אז להט הכבשן באותו חום שעבר בכל הישיבה: מה רוצה הרשב"א? הרי זה לכאורה כל כך פשוט. לשם מה הוא כותב זאת? מה כוונתו בכתיבת הדברים?

תמיד, בין כשהדבר היה קל להבנה, ובין כאשר היה קשה לפיצוח, תמיד היה הברען והלהט אופף את כל הישיבה וניכר העמל בתורה..."

(מתוך מאמר לזכרו)

הנה הפשטתם צורת הישיבה, וקלטתם רוח ורצון הישיבה, ובזה עשיתם לכם חבורה לילך בעקבות רוח הישיבה, ובכל מקום שאתם נמצאים לקחתם זאת כאילו להיות עם הישיבה בין כתלי הישיבה"

(מנחם המנוח הגדול רבי ירחם ליבוביץ זצוק"ל ממיר)

בית מדרש

גליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר | גליון 578

מתורת רבותינו

לא להביט על מצוות השם כעול לא ירדנו בפרך לעיניך (כה, נג).

השם, ואז כל העבודה תהיה עליו קלה ואדרבה ינהה ממנה.

מליץ יושר – בפרשתנו

הגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל מביא בשם הגה"צ המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל, התורה רומזת לאדם שלא יביט על עבודת השם שלו כעבודת פרך, אלא יבין את האושר שבעבודת

השייכות בין בטחון (פרשת בהר) לעמל התורה (פרשת בחוקותי)

אבל מי שטרוד מחמת השגת מזונותיו ואינו בוטח בהקב"ה, אינו יכול להסיר הפרעות אלו ולקבל על עצמו עול תורה.

ובאמת הבחינה של אוכלי המן אינו רק בדור המדבר אלא בכל דור ודור, כמו שהביא רש"י בפרשת בשלח (שמות טז, לב), בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיהו ב, לא) הדור

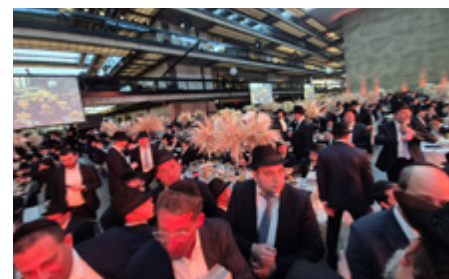
אמרו חז"ל (מכילתא סו"פ בשלח): לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. הא כיצד היה יושב ודורש, ולא היה יודע מהיכן אוכל ושותה ומהיכן היה לובש ומתכסה, הא לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן.

ונראה ביאור הענין, כי רק מי שיש לו מדת הבטחון יכול ללמוד תורה בלא טרדות והפרעות, ואוכלי המן הורגלו במדת הבטחון שהרי לא היה בידם כדי אכילת מחו, ומחמת כן יכלו לקבל את התורה,

ולבקר בהיכלו

בארה"ב התכנסו השבוע אלפי בוגרי וידידי הישיבה למעמד כבוד התורה השנתי לטובת הישיבה הק', בראשות מרגן ורבנן ראשי ורבני הישיבה הק', וגדולי התורה שבארה"ב,

במהלך המעמד נערך סיום הש"ס שנולמד ע"י בני הישיבה הק' לע"נ מר יוסף ספרא ז"ל, וגשמו דברי קדשם של מרגן ורבנן שליט"א

מתורת רבותינו

המן, שבטחו בהקב"ה ועל כן למדו תורתו גם כשלא ידעו מהיכן הם אוכלים ושותים. ובפי' סידור הגר"א הביא שם מקור לזה מהגמ' בשבת (פח, ב) לגבי נעשה ונשמע, ואמרו שם שכלל ישראל זכו לקבלת התורה בזכות דסגינן בשלימותא, ופירש"י, התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו עכ"ל, והיינו דבזה שהקדימו נעשה לנשמע הראו ענין הבטחון, ומכאן זה זכו אבותינו לתורה.

משולחן רבי אליהו ברוך

ועד כאן ידענו שלאחר שמקבלים עול תורה הקב"ה מעביר עול הפרנסה, וכדתנן באבות (פ"ג מ"ה) כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, אבל כאן למדנו נקודה הפוכה, דכדי לזכות בתורה בקנין אמיתי צריך להיות בעל בטחון, ורק מי שהוא בעל בטחון זוכה לתורה, ולזה צריך שמדת הבטחון תהא טבועה בדמו מקודם.

וכן אנו אומרים בתפילת שחרית בברכת אהבה רבה, בעבור אבותינו **שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים**, והיינו שבעבור הבטחון זכו לתורה, וזהו כמש"נ בדברי המכילתא, דלא נתנה תורה אלא לאוכלי

אתם ראו דבר ה'; שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו עכ"ל, כי אין המן ענין רק לדור המדבר אלא בכל דור ודור. [ועי' משנ"ב (סי' א' סק"ג) בשם ירושלמי ברכות דכל האומר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו].

ויש להכריח כן דהרי ידוע שקבלת התורה מתחדשת בכל שנה ושנה, וכיון שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הרי על כרחך אתה אומר שיש בחינת "אוכלי המן" לדורות ולדורי דורות.

תגובת מרן המשגיח על הכינוי "אנשי אשר יצר"

אם בחקותי תלכו (כו, ג). וברש"י שתהיו עמלים בתורה.

למרחקים אפילו אם יש רק קצת סכנת דרכים כבר מצפים בביתו בכליון וצפיה לשמוע ממנו שהגיע למחוז חפצו בשלום, ואילו הכיר אדם באיזו סכנה הוא מוטל כל פעם שנכנס לעשות צרכיו אז בכל פעם שיוצא משם היה שולח מברק לבני ביתו יצאתי בשלום! והרים המשגיח קולו והכריז בהתרגשות **"קראו אותנו אנשי אשר יצר, הלואי שהיינו ראויים לתואר זה!"**

מתנת חיים (מועדים עמ' רלז)

והשמיע שיחה ארוכה על ברכת "אשר יצר" והתחיל לתאר הסכנה הנוראה האורבת לאדם כאשר עושה צרכיו, והפלא הגדול הנעשה בכל אבריו הפנימיים ועד כמה הוא תלוי אז כל כולו ברחמי שמים שלא יפתח הסתום או ייסתם הפתוח [עי' בפירוש עיון תפילה לבעל 'הכתב והקבלה' בסידור 'דרך החיים'; שם תיאר תיאור מפורט אשר ממנו נוכח לראות כמה גדולים מעשה ה'].

והוסיף רבנו ירוחם להעיר, כאשר אדם נוסע מביתו

סיפר פעם **הגרא"ז גורביץ' זצ"ל** (ראש ישיבת גייטסהעד), שכשלמד בישיבת מיר אירע פעם שאחד מן המשכילים פרסם דברי בוז וגנאי על בני תורה וקראם "אנשי אשר יצר", כאילו יושבים בטל כל היום ואינם עושים כלום חוץ מאמירת אשר יצר כמה פעמים ביום.

ונעשה רעש גדול בעולם התורה על שהתבזו בתואר מאוס כזה וכדי בזיון וקצף בשעה ההיא נכנס מרן המשגיח הגה"צ **רבי ירוחם זצ"ל** לבית המדרש

'ראיה עדיף' או 'נראה לי' עדיף?!

אם בחקותי תלכו (כו, ג). וברש"י שתהיו עמלים בתורה.

ראיות, יש לו שתי ראיות מן הש"ס, - כשאומר הרא"ש "ונראה לי" - הכוונה, שכל הש"ס מסכים איתו...

תורת חיים (עמוד ס"א)

עדיף? - ענו התלמידים: ודאי היכא שמביא ראיה מן הש"ס! העמידם רבי חיים על האמת, ואמה אדרבה! כשמביא ראיה מהש"ס - יש לו ראיה אחת. כשמביא שתי

שאל פעם מרן ראש הישיבה הגאון **רבי חיים שמואלביץ זצ"ל**, את תלמידיו: לפעמים מביא "הרא"ש", ראיה לדבריו מן הש"ס, ויש שהוא אומה: "ונראה לי", מבלי להביא שום ראיה - איזה מהן

מבאר רבותינו

עמל והתמדת התורה במשנת מרן ראש הישיבה

אם בחקותי תלכו (כו, ג). וברש"י שתהיו עמלים בתורה.

עמל. והתורה קוראת לכך - "לא תשמעו". מן התהום הפעורה בין השכר והעונש המפורטים בפרשה, ניתן ללמוד איזו תהום מבדילה בין שתי המדרגות, בין מי שעמל בתורה למי שאינו עמל בה, אפילו כאשר כן יושבים ועוסקים בתורה.

תלמיד שאלו פעם: "איך מצליחים לדעת ש"ס?" רבי חיים הזדעזע כולו - "לדעת ש"ס אתה צריך? - להיות חולה על הש"ס אתה צריך!!" (וויסן ש"ס דארפסט דו? קריינקען אויף ש"ס דארפסט דו!!).

רגיל היה לומר שפרשת בחוקתי אינה מדברת על עשיית מצוות ועבירות. חז"ל לא אמרו 'אם בחוקתי תלכו - שתהיו עוסקים בתורה', אלא 'שתהיו עמלים בתורה'. אפשר ללמוד תורה אך לא להיות עמל בה. וממשיכה התורה ואומרת (פסוק יד) "ואם לא תשמעו לי" - מאי משמע? שלא תעסקו בתורה. לא ולא! ראו איך חז"ל למדו את המושג 'שלא תהיו עמלים בתורה', אמנם עוסקים בתורה, אך בלי

ביגיעת התורה ראה מרן ראש הישיבה שה"ת **הגר"ח שמואלביץ זצ"ל** תכלית בפני עצמה. בשיחותיו הרבה לדבר על מעלת היגיעה בתורה, על הטובה הצפונה בה, והחורבן הספון בהימנעות מעמל התורה.

הבה לא נאבד זמן. כל רגע של חיים הוא מתנה מהקב"ה. נמהר איפוא ונחטוף מעט לימוד". כך היה אומר באותם רגעים טראגיים כאשר צללי המוות ריחפו לנגד העיניים.

הגאון רבי אשר הכהן כצמאן זצ"ל ט"ו אייר תשס"ד | מאמר ב'

ידיעה מרתקת ומרטיטה על פגישתו האחרונה עם
רבו רה"י הגאון הגדול רבי אברהם צבי קאמאי הי"ד
אב"ד מיר לפני כשמונים וחמש שנים בשנת ת"ש

הפגישה האחרונה בר"ה כסלו שנת ת"ש

מספר הגר"א כצמן: פגישתי האחרונה עם גאון
וצדיק זה, שהיה מורי ורבי בשנות לומדי במיר,
התקיימה בראש חדש כסלו ת"ש. מלחמת העולם
השנייה פרצה לא מכבר. אזור מיר היה כבוש על ידי
הצבא הרוסי ונתון תחת עלו של המגף הקומוניסטי
הכבד. ישיבת מיר, על כל ראשיה ותלמידיה, כבר
נמלטה לווילנה — כי נפוצו שמועות שהרוסים
עתידיים בקרוב לפנותה ולמסרה למדינת ליטא
העצמאית. אלפי בני תורה ותלמידי ישיבות מפולין
ומרוסיה הלבנה נהרו לווילנה, אחוזי תקוה להינצל
מן הנאצים ומן הקומוניסטים כאחד. רבי חיים עוזר
גרודזינסקי, תושב וילנה בעצמו ופטרונם הגדול של
כל בני הישיבות, עודד את הנהירה הזאת (שאכן
התגלתה כעבר זמן כפתח ההצלה המופלא שהביא
להישרדותו של עולם התורה).

"בתקופתנו מתקיימת במוחש האמרה 'תורה מנחת
בקרן זוית', התבטא רבי חיים עוזר בלשונו השנונה.
'הרי ליטא כולה איננה אלא 'זוית' — ארץ חסרת
חשיבות וזעירה. וילנה, שאיננה אלא עיר אחת קטנה
בתוך כל ערי ליטא, היא 'קרן זוית'. ובקרן זוית זו
מנחת עתה כל תורתן של פולין וליטא...".

ואכן, וילנה וסביבותיה היו מלאות פה לפה באלפים
רבים של תלמידי ישיבות ומרביצי תורה, פליטי
עשרות ישיבות, שמצאו את דרכם לעירו של רבי
חיים עוזר "ירושלים דליטא". התקוה כי וילנה תספח
לליטא העצמאית ותהווה מקלט בטוח משני הצדדים
הגדולים — הגרמנים והרוסים — גם יחד, הביאה
אליה את המוני בני התורה מקרוב ומרחוק.

בין הבאים אליה היתה גם ישיבת מיר בשלמותה,
כולל ראשיה ורבניה: ראש הישיבה, מרן רבי אליעזר
יהודה פינקל, המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, מגיד
השיעור הגאון רבי חיים שמואל'ץ, חתנו של הגרא"י
פינקל — ואתם כמעט כל תלמידי מיר. הישיבה
התקימה בבנין ישיבת "ראמייס" הידועה, וכן

שמחתם של יהודי וילנה היתה קצרה מאד. המפלגה
הפולנית האנטישמית — ה"ענדקס" — חגגה את
המארה בדרכה שלה. אנשיה התנפלו על השכונות
היהודיות וערכו בהן פוגרום. עשרות יהודים הוכו
ונפצעו. החניות — הריקות למחצה בלאו הכי —
נשדדו והתרוקנו מכל מה שעדין שרד על המדפים.
הפורעים לא הותירו שמץ דבר הראוי לאכילת אדם.

המחסור גבר עתה עשרת מונים. אנשים נאלצו לסכן
את עצמם — סכנת נפשות של ממש — כדי להשיג
פת לחם (ולא תמיד צלח הדבר בידם). האופה שספק
עד עתה לישיבה כמות לחם מצמצמת — נשאר עם
שקי קמח ריקים לחלוטין, ורעב השתרר בישיבה.

באחד מאותם ימים טרופים, הבזיק לפתע דבר
מה בזיכרוני... אמי — שהיתה בעלת "סטאנציע"
(=אכסניה) במיר — השאירה ביום צאתנו משם
חצי שק מלח בעלית הגג של ה"סטאנציע", בביתו
של נוטקה הסופר! קשה לתאר עד כמה התרגשתי
כשעלה הדבר בזכרוני: חצי שק מלח (שבימים
כתקונם היה שווי נמדד בפרוטות)! אוצר!!! לאו
מלתא זוטרתא — חצי שק מלח! אוצר ממש יש
לנו שם, בעלית הגג של נוטקה הסופר במיר. הרי
תמורת המלח היקר הזה (מצרך חיוני לאופים, שהיה
בבחינת "בל יראה ובל ימצא" בכל אזור וילנא!) יספק
האופה לחם, הן למשפחתנו והן לכל בני הישיבה,
ונוכל לאכל לשבע מבלי לסכן את חיינו.

הנסיעה חזרה למיר – להביא את 'אוצר הגדול'

הנסיעה למיר עדיין היתה אפשרית באותו פרק זמן,
שכן הגבול בין ליטא ובין רוסיה הלבנה (שבה שכנה
העירה מיר) היה עוד פתוח. היה, איפוא, ביכולתי
לנסוע למיר ולהביא ממנה את "האוצר הגדול" —
את חצי שק המלח היקר מפז!

היתה זו נסיעה שלא תשכח ממני לעולם. יצאתי
לדרך ביום הראשון, למחרת שבת פרשת תולדות,
ראש חדש כסלו ת"ש. בשעת בוקר מוקדמת עליתי
לרכבת לעיר המחוז ברנוביץ', וממנה לקו רכבת

בבית המדרש ה"נובוגרודי", ובהם התקיימו הסדרים
והשעורים. כמקום אכסניה נתן לתלמידים בית
מדרש ברחוב פאהן לאנקע 14, וכן ה"קלויז של
הפועלים" — כפי שכנה בפי יהודי וילנה — ששכן
ברחוב "דייטשישע" 6. בשתי אכסניות אלה, צפופות
ודחוסות, חסרות נוחות מינימלית, היו הבחורים
שוכבים בלילות על יצועי קש, כשמזוודותיהם ותיקי
הנסיעה שלהם מושמים מראשותיהם.

סוגית המזון היתה קשה יותר. מצב אספקת המזון
בוילנה היה בכי רע. הכובשים הרוסיים רוקנו את
כל החניות ובזזו את תכולתן, כדרכם. המחסור היה
נורא, ומעט המצרכים שספקו לאוכלוסייה — נמכרו
בקצבה ובקשיים רבים. כדי לזכות במנת לחם
זעומה נאלצו התושבים לעמד בתור ארך של מאות
ממתינים, ו"בני מזל" היו כשקבלו לבסוף את מבקשם.

מצוקת הרעב הזאת היתה גם מנת חלקם של מאות
תלמידי מיר ושל כל רבני הישיבה על משפחותיהם
וטפם. לא יפלא, איפוא, ששמחה רבה השתררה
בניהם כשלפתע צץ סכוי להשגת לחם לשבוע... אחד
מבעלי המאפיות הגדולות בוילנה (שנהנה, כנראה,
מאספקת קמח, אך לא הצליח להשיג מוצרי יסוד
אחרים), הבטיח באחד הימים להגאון רבי אברהם
קלמנוביץ: השיגו לי שק סכר או שק מלח — ואפה
לחם לכל תלמידי הישיבה ולכל משפחות הצוות!

ריחו של הלחם הטרי כבר עלה באפיהם של
האנשים המורעבים — אולם השגתו עדין נראתה
כחלום. וכי מנין יצליחו להשיג סוכר או מלח? היתה
זו משימה בלתי אפשרית!

הכל צפו בכליון עינים למסירתה של וילנה לידי
מדינת ליטא. תקוות רבות תלו בשחרורה מן
המושלים הקומוניסטים העריצים. התהליך המצפה
התחולל לבסוף בסוף חדש חשוון ת"ש, בשבת פרשת
וירא — הרוסים פנו את העיר והצבא הליטאי נכנס
אליה מלא גאווה.

ווילנה — "וילניוס" בשפה המקומית — העברה
רשמית לשלטונה של ליטא והכרזה כבירתה. אולם,

חצי שק המלח, מיותר לספר, אף הוא הגיע אתי בשלום לוילנה... ערכו היה יקר מפז. תמורתו סיפק האופה לחם לישיבה ולמשפחות הרבנים – ובזכותו נצלנו מחרפת רעב באותם ימי מחסור.

אחר שאחת מתחנותיו היתה תחנת הורודיזי, מהורודזי היה אפשר להגיע באוטובוס למיה, מרחק של שנים עשרה ק"מ. לפנות ערב הגעתי ל"דער מיר" (מיר בהא הידיעה) — כך כנתה אז עירתי בפי כל (שהרי "מיר" לא היה סתם שם של עירה, אלא משג בעולם היהודי!).

היה זה, כאמור, בראש חדש כסלו ת"ש — יום שלא ימוש מזכרוני. מיר כולה היתה מכוסה בשכבת שלג עבה ובוהקת, חיילים רוסים הלכו ברחובות; לבושים במדיהם הירוקים וחמושים באקדחים וברובים, שוטטו בכל מקום, בכיכר השוק ובכל חוצות העירה.

פסעתי ברחוב הראשי — "רחוב וילנא" — ולא הכרתי את עירי. לא היתה זו אותה מיר שעזבתי כחמשה שבועות קדם. לכאן. החנויות היו ריקות לחלוטין, סגורות ונעולות. רק מספרה בודדת אחת — אחת מתוך כל המספרות שבעיר — היתה פתוחה. הסוחרים והחנונים היהודיים הלכו כצללים, נקיים מרכושם, מרוקנים מכל.

פניתי הלאה, ל"ויסקער גאס" — רחוב הישיבה, פה, במקום הזה, בליתי שבע שנים מאשרות. בהתקרבי אל בנין הישיבה ליווה אותי הניגון הנפלא של "תנו רבנן...". שהזמר מפיהם של מאות התלמידים בעבר הקרוב כל כך. ייחלתי בלבי שאמצא את ספסלי ואת הסטנדר שלי במקום שעזבתי. מעל הסטנדר הזה התנענעתי במשך שנים, שקוע בגמרא, מנסה לתרץ רמב"ם מסובך או "קצות" או קושיית רבי עקיבא איגר.

פעילות לבי הואצו ככל שהתקרבתי. אולי אצליח לשמוע, בין כותלי היכל הישיבה, את תפילות השמונה עשרה הרבות שהתפללתי ליד אותו סטנדר, מלאות כסופים לריבונו של עולם... ואולי עוד אזכה להיפגש שם, ביחידות, את "ה'לודז'ער מתמיד" — המתמיד הגדול מלודז', שכלם העריצוהו — יושב לו מעל הגמרא ועדין שקוע בסוגייה קשה.

טעות מרה היתה בידי, טעות נוראה. שמש קרה של בין ערבים שלחה קרנים חיוורות אל חלונות הישיבה, דמדומים. הניגון המתוק שבקע תמיד מהחלונות האלה, לא היה שם. צלילי דממו לגמרי. רחבת הכניסה לישיבה היתה ריקה ושוממת, כאלו אין כאן כל נפש חיה.

אבל בפנים — היו גם היו "הבחורים החדשים". בפתחי את השער הלמה בי התחושה שכנראה חשה אסתר המלכה, שחז"ל מספרים עליה ש"כיון שהגיעה לבית הצלמים, נסתלקה ממנה שכניה" (מגילה ט"ו ע"ב). השכינה סרה מן המקום הזה, מהיכל ישיבת מיר. עם הכנסי לאולם קידם את פני שלט בעל ריח של עבודה זרה...

"בית תרבות" — הכריזו ברוסית אותיות גדולות

ואדמות על השלט התלוי ליד ארון הקדש לשעבר. ספרי התורה נלקחו ממנו זה כבר, ביום שבו נעזבה הישיבה מתלמידיה...

בני נער גויים — "שקצים" מקומיים — התהוללו במקום הקדוש, סובבים במחולות פרוצים. את ריקודיהם לוו בנגינת מפוחיות, למרבה דאבון הלב, צעירים יהודיים שהתפקדו. שירים קומוניסטיים — המנוניהם של עוכרי ישראל — נשאו ברמה בין ארון הקדש ומדפי הספרים, בין הקירות שספגו ניגונים מרטיטים של גמרא בכל שעות היממה.

עמדתי ליד הדלת כנטוע במקומי. מכל עבר נשאו אלי מבטים חוקרים, זוגות עיניים עוינות, כאלו תמהות: מה לי פה, מי לי פה?... הכל היה כחלום בלהות, סיוט שאינו מן המציאות, רק דקות אחדות שהייתי שם — האחרונות בחיי שבהן ראיתי את ישיבתי. כששבו אלי עשתונותי, ברחתי מהמקום בצעדים חפזים, נמלטתי על נפשי. רגלי הובילוני במהירות הגדולה ביותר שיכול, לביתו של הרב. רבי ומורי, הגאון הצדיק, רבי אברהם צבי הירש קמאי זצ"ל, התגורר בדיוק מול הישיבה. אליו הוליכו אותי רגלי באותם רגעים.

רבי אברהם צבי הירש קמאי זצ"ל

"לא! לא! אינני יכול לעזוב את עדתי"

רבה של מיר, בקושי הכרתי. במשך השבועות הספורים הללו השתנה מראהו כבמטה קסמים אכזרי. קומתו כאלו התכווצה, התכופפה, פניו החווירו, וזקנו הפך שיבה. ממש התקשיתי להכירו.

"רבי!", המלים פרצו מפי ללא שליטה. "מה עוד עושה אתה כאן? מה לך כאן, בעירה הקומוניסטית הזאת? מדוע אינך בא אלינו לוילנה, להיות עם כל הישיבה? גיסך רבי יודל (=הגאון רבי אליעזר יהודה

פינקל, ראש ישיבת מיר) רוצה כל כך שתהיה שם לידו! מה, איפוא, עושה אתה כאן?!"

תשובתו של הרב היתה חדה וחוחכת, מלאה תקף פנימי: "לא! לא! אינני יכול לעזוב את עדתי! רועה איננו עוזב את צאנו. אני נשאר פה עם בני עדתי. מה שיקרה ליהודים שלי יקרה גם לי. אנחנו יחד!"

"אבל רבי!", המלים נצעקו עכשיו הישר מתוך גרוני: "איך אתה מסגל להיות כאן? לשמוע בביתך את שירתם החצופה של ה"שקצים" הבוקעת מההיכל הקדוש של הישיבה? איך יכול אתה לשאת זאת?!"

הרב נראה כאלו נשבר באחת; זרם דמעות — קולחות וחמות — פרץ מעיניו. ידו, חמה ורכה כתמיד, אחוזה ביד, ותחושה של כוונה פשטה באצבעותיי למגע דמעותיו הרתחות. "כן, ר' אשה, כן, אמה, בעודו אווז בכף ידי. "אכן, מר לי, מר מאד מאד... קשה ומר להרגיש את ה'באו גוים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך: כן, כן, גדול החורבן...", המשיך בקול חנוק. "אמנם כבר אינני יוצא מפתח ביתי, איך יכול אני לצאת לראות את החרבן?!" כבר אינני מתפלל בבית המדרש, העומד סגור ונעול. היהודים באים לביתי להתפלל אתי בציבור. אבל אני מוכרח להישאר כאן. אין לי רשות לצאת. אינני יכול ואינני רשאי לעזוב, להניח לנפשם אלפים או שלושת אלפים יהודים, קהילתי כאן אינני יכול, אינני יכול". מילותיו חתכו את האויר, מילותיו הקדושות האחרונות.

ואז, לפתע, שנה באחת את נושא השיחה: "אבל אתה, מה אתה עושה כאן, ר' אשר?" נענה ואמר בתקף נורא ("מיט א גוואלדיגע שטריינקייט" — ביטוי בשפת אידיש המקורית, ששום תרגום לא יצליח למסר את עצמתו). "מה מעשיך כאן? צא מיד את העיירה מיר, הסתלק ממנה מיד!"

ובהגביהו את קולו יותר, חזר ואמר ביתר תוקף: "צא מיד את מיר ותפוס את הרכבת לברנוביץ' וילנה, אבל מיד! תיכף ומיד!"

תחושת הדחיפות הנוראה שבקעה מקולו הפתיעה אותי, התקשיתי להבינה. "אבל רבי", נסיתי להסביר: "יש לי מה לעשות כאן. הגעתי הנה כדי לקחת חצי שק מלח, שתמורתו תוכל הישיבה בוילנה לקבל לחם! ועלי גם לבקר את דודתי, הרבנית רייכקע, ואת דודי ר' דוד וישלוק (אברך בכולל הישיבה לשעבר, שהיה ידוע כבקי בעל פה בכל ארבעת חלקי השלחן ערוך); ואת שתי בנותיו, דבורה ורבקה, ואת בנו ישעיה'לה..."

"לא! לא! לך רק לקחת את המלח — ומיד אחר כך סע לתחנת הורודז', כדי לתפוס את הרכבת לברנוביץ' וילנה! השמעת?!"

קולו של הרב, שדקות אחדות לפני כן היה מרסק בצערו, התנשא עתה בפסקנות תקיפה: "האם שמעת? כך אני מצוה עליך לעשות!"

שמעתי גם שמעתי: התחלתי לרעוד, מצוממר כולי לשמע פקודתו החוחכת ומראהו המקרין בהילות. בו ברגע עזב את ידי, מצפה שאציית ואצא מיד לדרך.

אבל הייתי חייב להעיף בו עוד מבט, אחרון. הצצתי בו בחדרת כבוד. עיניו השחורות הבריכו כמו למרחק, דומה שהיו משוטטות אי שם, מביטות בעולמות

האופה לחם לשיבה ולמשפחות הרבנים — ובזכותו נצלנו מחרפת רעב באותם ימי מחסור.

על קידוש השם ביחד עם צאן מרעיתו

גדולתו של הרב, רבי אברהם צבי הירש קמאי, ורוח הקדשה שפעמה בו, נגלו במלא הודם ליהודי מיר ביום המר והנמנה, יומה האחרון של הקהילה. ביום י"ט בחשוון תש"ב, הובל הרב, עם עוד אלף וחמש מאות יהודים, להריגה בקבר אחים ביער הסמוך לעירה. בדרכם אל גיא ההרגה דבר על לבם ועודדם שיקדשו שם שמים בקדשה ובשמחה. גדולתו העילאית נסכה בהם עז באותם צעדים אחרונים שעשו. הוא עצמו בקש מן המפקד הגרמני, בטרם נורה למות, בקשה אחת: אנא, יירה בו רק לאחר שיכנס כל גופו לבור הקבר, כדי שדמו לא ינתז החוצה אלא יספג כלו באדמת הבור של כל היהודים שלו. והרוצח — מילא את בקשתו.

רצונו של רבה של מיר להישאר עם "היהודים שלו" ולא לעוזבם עד הרגע האחרון — נתקיים. אתם נשאר במיר בימי הכיבוש הגרמני, אתם הלך להריגה, אתם קידש שם שמים בקדשה ובטהרה, ואתם נקבר בקבר אחים.

ה' יקום דמו. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן (מתוך הזריחה בפאתי קדם ח"ג).

לנסיעה זו לא נמכרו כבר, טרם צאתה, שמעו אלפי אנשים שהמתינו בתחנת הרכבת את הודעתו של ה"קונדוקטור" — כרטיסן התחנה:

"הגבול בין רוסיה הלבנה וליטא ייסגר ויחסם מחר בבקר. זוהי הרכבת האחרונה היוצאת לווילנה, והנסיעה בה היא ללא תשלום. כל הרוצה להגיע לווילנה, יכול לנסוע ברכבת זו. אין צורך בכרטיסים!"

כהרף עין מצאתי את עצמי רץ אל הרכבת הזו, האחרונה, ונדחק לתוך אחד מקרונותיה. רק אז, בעומדי כבר בקרון הצפוף, הבנתי את מילותיו של הרב, מורי ורבי, רבי אברהם צבי הירש, "סע מהה תכף ומיד, ממיה. צא מיד את העירה והצל את עצמך!"

בגלל אזהרתו התקיפה ותרתי על תכנית לבקר את קרובי ולהשאיר ללון אצלם אותו לילה... הרב, במבט נבואי של ממש, לא הניח לי להשאיר ללון במיר ולהפסיד את הסכוי האחרון לחזור לווילנה (שממנה הוביל אותי אחר כך נתיב ההצלה לשנחאי).

רבי, שמעתי בקולך ונצלתי!

הנס שקרה לי, בזכות רוח קדשו של הרב, לא נשאר בגדר סוד. בוילנה פשטה כבר השמועה על סגירת הגבול למחרת עם שחר, ואמי היתה אחוזת חרדה לגורלי. כשהגעתי למחרת בבקר לווילנה, קבלה אותי בשטף דמעות: "כן, ילדי, מיין קינד, רבונו של עולם הציל אותך, שמר עליך שתשוב אלי בחזרה לווילנה!"

חצי שק המלח, מיותר לספר, אף הוא הגיע אתי בשלום לווילנה... ערכו היה יקר מפז. תמורתו סיפק

אחרים. רבה של מיר היה נראה כקדוש, השייך כבר למקום אחר, החי כבר בעולמות של קדשה, שלא מעלמא הדין. חשתי שהוא רחוק מאתנו מאד — אף על פי שהיה יושב כאן בחדר, בביתו הצנוע שב"ויסקער גאס", על הכסא הסמוך.

רבי, שמעתי בקולך ונצלתי!

הכל התרחש עתה כבהרף עין. הרב לא הניח לי להשתהות אף רגע נוסף. בחמימות נפרד ממני וברכני שאגיע בשלום לווילנה ושנאצל לחיים טובים ולשלום.

לא הבנתי אז את מילותיו הקדושות, את ברכתו המדגשת — "שנאצל לחיים טובים ולשלום".

גם פקודתו "סע מיד במהירות האפשרית, מיד", לא היתה מובנת לי (וכי איך יכולתי להבינה...).

אולם צייתי לפקודתו הנחרצת. מיהרתי אל האכסניה שלנו לשעבר, לקחתי את חצי שק המלח (שתמורתו נתתי לבנו של נוטקע הסופר את הרכוש היחיד שהיה בידי — את מטרייתו). ומשם, כש"האוצר" ביד, עשיתי את דרכי בריצה אל תחנת האוטובוס. הספקתי לעלות על האוטובוס האחרון של אותו יום להורודז — שיצא לדרך שתי דקות לאחר שהתיישבתי בו, טרוף נשימה.

גם המשך הדרך עמד בסימן "הרגע האחרון". בהגיעי להורודז עליתי מיד לרכבת לברנוביץ, ובברנוביץ — "תפסתי" את הרכבת האחרונה לווילנה, שעמדה לצאת לדרך דקות ספורות לאחר מאן. כרטיסים

מבאר רבותינו-המשך מעמל 2

את לשונו, אך הוא מתחיה בתורה, הוא שואב לקרבו דליים מלאים של תורה והיא שמרווה את צמאונו.

שנים ארוכות וקשות, ימים אפורים ולילות שחורים. השמים אינם זורחים ביום עם שמש ואינם מאירים בלילות בירח כסוף. על הלב מעיק כאב איום. בשורות-איוב מגיעות בצנינות חשאיים. ידיעות מחרידות מטריפות ממש את הדעת. שוכבים לישון בפחד ומקיצים בפחד. "היתה דמעותי לחם יומם ולילה",

בולעים דמעות. הצער מעמיק מפעם לפעם יותר ויותר, שכן חסרות אפילו דמעות כדי לבכות את האסון שכל אחד שותף לו. היו אלה ימים של חולי נורא! מחלות דיזנטריה וטיפוס משתוללות, מי מסוגל בזמן שכזה להתרכז, איך אפשר אז לחשוב ולהרהר ברמב"ם קשה, אך רבי חיים מתגלה אז כגיבור פיסיו ורוחני כאחד. הוא מתייצב לנהל לבדו מאבק בכל כוחות-החושה, מאבק בלילה המפחיד, ובהישענו על הסטנדר הוא עומד לפעמים כל הלילה ולומד. כה גדולה היתה התמדתו שלא נחלשה גם בהימצאו בין סכנה אחת לבאה אחריה" (עיני העדה, עמ' שיט).

שקוע כולו בעיון בשער המלך (מח ולב, עמ' לא-מג). במיוחד הפליא לעשות בשנות הגלות בשנחאי, כאשר הגה בתורה בשקידה ועמל שאין שני לו, זאת למרות כל הטרדות והדאגות המרובות שרחשו מסביב. תיאור חי ומוחשי מגדולת שגב העמל בתורה של הגר"ח בימים ההם, צייר ושרטט בידי אמן הגאון **רבי שמחה עלברג** זצ"ל - אשר שהה יחד עם תלמידי הישיבה בשנחאי - במאמר זכרון שכתב לאחר פטירתו של מרן רה"י הגר"ח:

"כח ההתמדה שלו היה מיוחד במינו, בלי מושג. ואני זוכר בגלות שנחאי. השמים המטירו פצצות-תבערה. להבות אדומות פורצות מדי פעם בפינה אחרת של העיר. המהומה גדולה. המות מרחף בחלל האוויר. מחפשים מקום להסתתר בו. ומה עושה אז רבי חיים? - רבי חיים רוצה להחריש את רעש המטוסים המתעופפים בניגון הגמרא שלו. "הבה לא נאבד זמן. כל רגע של חיים הוא מתנה מהקב"ה, נמהר איפוא ונחטוף מעט לימוד". כך היה אומר באותם רגעים טראגיים כאשר צללי המות ריחפו לנגד העינים. האוויר בחץ - בימות הקץ - לח ומעיק. בבית שורר מחנק ממש. אין במה לנשום. אבל רבי חיים לא מרגיש בחום. הזיעה אינה אוכלת בו, הצמא מייבש

ומפורסם העובדה עם מרן רה"י הגר"ח שישב ולמד ירושלמי עם חברותא עד לשעת לילה מאוחרת. יחד עמלו והוגיעו את מוחם בהבנת הדברים, כאשר במהלך הלימוד התגבשו שבע או שמונה דרכים להבנת הסוגיא. למחרת, כשהתחילו שוב את הלימוד, חזר רבי חיים כהרגלו על הלימוד מאתמול באופן תמציתי, וכלאחר יד פרש באוזני החברותא את כל הדרכים שהועלו בלימודם בלילה הקודם.

החברותא, שהיה מגדולי תלמידי ישיבת מיר, חלשה דעתו, כיצד אפשרי הדבר ליזכור את הדברים עד כדי כך? "אני לא זוכר מאומה", אמר. "מה עשית לאחר לימודנו אמש"? שאלו רבי חיים. "הלכתי לישון", ענה התלמיד. "ואני", השיבו רבי חיים, "נכנסתי למיטתי, טמנתי את ראשי מתחת לכרית, כדי שלא אעיר את חברי, וזעקתי לתוכי שוב ושוב, במשך כמה שעות, את כל המהלכים בסוגיא, כדי לתקוע (אריין האקן) אותם בראשי. מה פלא יש אפוא, אם זוכר אני את הדברים?"

עוד מסופר, פעם בשעה מאוחרת, כאשר סיים את לימודו בחברותא. לפני צאתו מבית המדרש נפל מבטו על ספר "שער המלך". רבי חיים נטלו והחל מעיין בו. בבוקר נמצא ניצב באותו מקום, כשהוא עדיין

שלמי כהן 'ציוני סוגיות' על כל מסכת כתובות

הספר היא פרי יכולו של הרב
שלמה כהנוב שליט"א מלומדי
הישיבה ב'חבורת הדף' בביהמ"ד
בית שלום בישיבה הק'.

"שלמי כהן" – על מסכת כתובות. ציונים ומראי
מקומות ביסודות הסוגיות, ועד לפרטי כל
סוגיה. אוצר מלא וגדוש מדברי הראשונים
והאחרונים, הפוסקים ורבותינו ראשי הישיבות.
ערוך בתמצית ובבהירות על כל דף ודף
ממסכת כתובות. ובסופו קונטרס ציונים
קצרים להכוונת הלימוד.

צורת הספר נועדה ללומדים המעוניינים
בלימוד קל ושוטף, תוך קיצור והקלה על
הבנת עיקרי הסוגיות. מטרתו לסייע לכל
לומד לטעום מהסוגיה בקלות וביעילות,
ולברר ולהעמיק בה לפי הבנתו.

הספר מועיל גם ללומדים בעיון כהקדמה
לסוגיות מעמיקות, במיוחד בסוגיות החמורות
של מסכת כתובות, שבהן הכרת מבנה הסוגיה
חיונית להבנת היסודות. הוא כולל פרטים
מסוגיות אחרות המשלימים את העמדת
הסוגיות. בעזרת ה', הלומד ימצא בספר את
הידע הדרוש להבנה מעמיקה ומקיפה של
הסוגיה.

בנוסף, הספר משמש כסיכום יעיל לאחר
הלימוד, המאפשר לעבור בקצרה על מבנה
הדברים ומעורר את הלומד לנקודות חדשות
או להבנות שונות. הוא גם כלי מצוין לחזרה
על סוגיות שנלמדו בעבר ולהשלמת סוגיות
ממקומות אחרים בתורה.

מטרת הספר אינה חידושים, אלא סידור
שיטתי של דברי רבותינו, וסידור זה כשלעצמו
הוא חידוש תורני. כל דבר שהוא בגדר חידוש
הוכנס בהערות בתחתית העמוד.

בינתיים, ראו אור 'ציוני הסוגיות' על המסכתות
כתובות, נדרים וגיטין בכריכה קשה. ואילו
פסחים, סוכה, יבמות, קידושין, בבא קמא,
בבא מציעא, בבא בתרא ומכות יצאו לאור
בכריכה רכה. כמו כן, הודפסו הפרקים השביעי
והשמיני ממסכת חולין.

בעזרת ה', בקרוב יצטרפו לסדרה רוב מסכת
חולין, ומסכות בכורות, ערכין, תמורה וקרייתות.

את הספרים ניתן להשיג אצל הרב המחבר
רחוב חזון איש 36, רמת שלמה, ירושלים

טל | פקס 02-5711065 | או בפלאפון 058-
3211065 (בשעות הערב).

כמו כן ניתן לקבלם כקובץ מחשב
[ללא תשלום] ע"י שליחת בקשה למייל
A0583211065@GMAIL.COM בחנויות
הספרים, ניתן לבקש מהם להזמין את הספר
מהפצה בוכניק (052-7620662).

***המערכת מברכת את הרב המחבר שליט"א
שיזכה להפיץ מעיינותיו חוצה, ויזכה להגדיל
תורה ולהאדירה.**

נשמח לקבל מאת בני הישיבה מחברי הספרים את חיבוריהם, נא לשלוח למייל mir.kenes@gmail.com

מכתבי רבותינו

**"ומה מאוד הננו מוקירים פעלו הרב על אשר הנהו מקיים את המשנה
באבות "יתן ויתנו אחרים", והנהו משתדל בכל תוקף לקרב נפשות
לישיבתנו הגדולה והעתיקה... הננו בטוחים כי יעשה כל השתדלותו
להחזקת ישיבתנו הגדולה עם ארבע מאות גדולי תורה החוסים בצילה"**

דבריו במכתבו כי יקרה היא מפנינים וכל חפצים,
כי שכרה קבוע ועולה רק למעלה ואשרי אדם
עוז לו בה.

ומסיים מרן הגרא":

הננו בטוחים כי יעשה כל השתדלותו להחזקת
ישיבתנו הגדולה עם ארבע מאות גדולי תורה
החוסים בצילה, והננו חותמים בברכה מרובה
למעלתו ולכל בני ביתו כי יצו ד' אתם את הברכה
עד העולם, כעתירת המכבדו ומוקירו ברום ערכו
הגדול הדו"ש באהבה והמברכו בהצלחה מרובה
בכל אשר יפנה.

עבורו חלק, - הננו כותבים עתה מכתבים
להגבירים הללו אשר בקש במכתבו, ומפני כי
אין אנו יודעים אדריסותיהם (=כתובת מגוריהם)
הננו שולחים את המכתבים אל מעלתו, והוא
ישתדל כבר למסור להם ולדבר על לבם לקחת
חלק הגון בישיבה הגדולה הזאת, אשר היא
מרכז התורה במדינתנו ואשרי האיש אשר
נפל חלקו בה.

"המצב החומרי רעוע מאד" - ההוצאה מרובה
ומגיעה ליותר משש מאות ליטרא שטערלינג
לחודש, כי רובם ככולם מבני הישיבה הם מבני
העניים שמהם תצא תורה, והתמיכה מאמריקה
נפסקה ואין עוזר ואין תומך בישיבה. ומה נכונים

מכתב ששלח מרן רה"י הגה"ח רבי אליעזר
יהודה פינקל זצ"ל מיישיבת מיר בפולין בער"ח
אייר שנת תפר"ח אל הנגיד ר' שלמה שטיינבערג
נ"י, והתפרסם לראשונה בקובץ **התורני אפיקי
תורה** (יו"ל שנת תס"ט עמ' רסו), ונמסר לפרסום
ע"י **הרב נחמיה שיינפעלד** מלונדון:

ונצטט קטע קצר ממכתב ארוך שבו מזכיר מרן
רה"י את המשנה במסכת אבות שנהגו ללמוד
בשבתות הקיץ. וכה כתב:

"ומה מאוד הננו מוקירים פעלו הרב על אשר
הנהו מקיים את המשנה באבות "יתן ויתנו
אחרים", והנהו משתדל בכל תוקף לקרב נפשות
לישיבתנו הגדולה והעתיקה, וגם מחלקם יוקצב